

Navadni gobar (*Lymantria dispar*) povzročil golobrst gozdnega drevja v Vipavski dolini in na Krasu.

Gabrijel SELJAK

Izjemno močan napad navadnega gobarja (*Lymantria dispar*) je letos spomladi povzročil skoraj popoln golobrst drevja na južnem in vzhodnem pobočju Sabotina (*slika 1-4*), na pobočju nad Lijakom v Spodnji Vipavski dolini, na pobočju nad Vipavo in na posameznih območjih na Krasu, zlasti v širši okolici Komna in na kraškem robu nad Črnim Kalom. Močno poškodovanih je nekaj sto hektarov gozdne površine, pri čemer so na splošno najbolj prizadeti sestoji črnega gabra (*Ostrya carpinifolia*). Pri njem so gosenice obžrle vse listje, večinoma s peclji vred. Na črnem gabru je golobrst letos še bolj opazen, ker ta letos izjemno bogato plodi in so beli plodni storžki zato še bolj opazni. Pozneje, ko se storžki posušijo, izgledajo prizadeta območja s prevladujočim črnim gabrom, kot da se drevesa sušijo. Ker gre na splošno za malo kakovostne gozdne sestoje, je gospodarska škoda razmeroma majhna, sestoji pa sicer kažejo zelo klavarno podobo. Ker se razvojni krog škodljivca v začetku julija zaključuje, lahko pričakujemo, da se bodo drevesa poleti ponovno obrasla, če bo le dovolj vlage. Nekoliko manj so prizadeta hrastova drevesa, ki pa jih je poleg gobarja letos ponovno precej obdelal tudi hrastov zavijač (*Tortrix viridana*).

Sicer je gobar izjemno polifagna vrsta. Najrajši ima hrast in črni gaber, a se hrani tudi z listjem številnih drugih listavcev, kot so beli gaber, javor, bukev, pravi kostanj, leska, jelša, topol, lipa, platana, idr. Včasih lahko prizadene tudi sadovnjake češenj, jablan, hrušk, sliv, marelic in breskev, če so ti v bližini gozdov. Na pobočjih Sabotina je poleg črnega gabra popolnoma objedena npr. tudi šmarna hrušica (*Amelanchier ovalis*).

Občasna prerazmnožitev gobarja ni nič posebnega, izjemna pa je letošnja razsežnost te prerazmnožitve in stopnja napadenosti, kar se na Primorskem ni dogodilo že nekaj desetletij. Pojav vsekakor lahko pripišemo lanskemu toplemu poletju, ki je bilo očitno zelo ugodno za gobarja. Samice so lahko odložile veliko število jajčec, iz katerih se je letos razvila zelo številna populacija gobarja in napravila golobrst. Znano je, da do večje prerazmnožitve lahko pride vsakih 5 do 10 let ali pa še redkeje. Prerazmnožitev lahko traja tudi dve ali celo več zaporednih let, odvisno od vremenskih razmer, količine in kakovosti hrane ter naravnih sovražnikov in bolezni.

Kratek opis škodljivca:

Za navadnega gobarja, kot tudi za celo družino gobarjev (Lymantridae) je značilna spolna dvoličnost (dimorfizem), kar pomeni, da sta si samec in samica po velikosti in drugih morfoloških značilnostih precej različna. Samci gobarja so rjavkasti metulji s prečnimi cikcakastimi vzorci na krilih, na glavi pa so značilne velike peresaste tipalnice. Samec je veliko manjši kot samica. Njegov razponom kril znaša okoli 3,5 cm. Samica je torej večja z razponom kril do 6 cm. Krila so bela s tankimi, včasih neizrazitimi rjavimi prečnimi črtami. Ob robu kril je navadno nekoliko bolj izrazita rjava risba v obliki črke V. Tipalnice so nitaste in veliko manj izraste kot pri samcu.

Odrasla gosenica meri od 6 do 7 cm (*slika 5, 7*). Telo je v osnovi rjavkasto sivo in poraslo z dolgimi svetlimi dlačicami, ki v šopih izraščajo iz šestih bradavic na vsakem členu. Posebno opazni in značilni za gosenice gobarja sta dve vrsti hrbtnih bradavic. Na prvih petih segmentih so te bradavice modrikaste, na ostalih pa rjavkasto rdeče. Dolge dlačice so krhke in se ob dotiku z lahkoto polomijo in zato lahko povzročajo na mehkih delih kože precej neprijetne izpuščaje.

Buba je kostonjevo rjava, deloma prekrita z drobnimi rumenimi dlačicami; navadno visi na vejah ali med listi na kratkem vrvičastem podaljšku (*slika 6*).

Samica odlaga jajčeca v blazinaste kupčke velikosti 3-6 cm na skorjo dreves in jih pokrije z lisiče rjavo klobučevinasto zaščito. Jajčna vrečka zato izgleda kot majhna lesna goba (od tod slovensko ime vrste!).

Biologija gobarja:

Gobar prezimi v fazi jajčeca. Mlade goseničice se izležejo v času odganjanja dreves. Te imajo v začetku zelo dolge in nabrekle zračne dlačice, ki jim omogočajo, da jih zračni tokovi raznesejo po bližnji okolici. Dokler so gosenice majhne ne povzročajo večje škode, saj je prirast novega listja dovolj velik, da nadomeščajo izgubo. Ko te postajajo večje so izredno požrešne in lahko v dveh do treh tednih povzročijo popoln golobrst. Gosenice dorastejo proti koncu junija in v začetku julija in se zabubijo na obžrtih vejicah ali med ostanki listja ali na drevesni skorji.

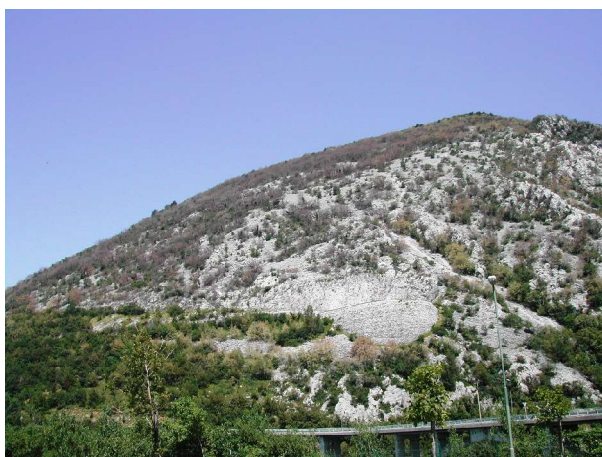
Ali je zatiranje potrebno in uspešno?

Gobar ima precej naravnih sovražnikov, ki ga poleg drugih dejavnikov v naravi večinoma razmeroma

uspešno obvladujejo. Med njimi več parazitskih osic, zlasti iz družin Braconidae in Tachinidae ter nekaj plenilskih vrst. Med slednjimi kaže omeniti zlasti velikega moškatnika (*Calosoma sycophanta*) iz družine krešičev.

Kemično ali biološko zatiranje je potrebno le v primerih, da so ogrožena drevesa posebne okrasne vrednosti ali če so ogroženi tudi sadovnjaki. V teh primerih so najprimernejši pripravki na osnovi

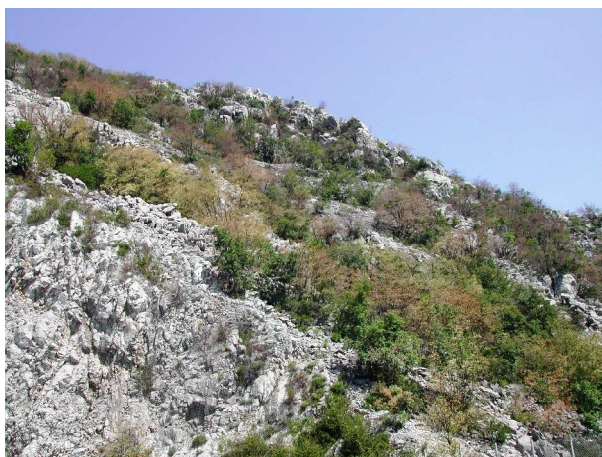
bakterije *Bacillus thuringiensis* var. *kurstaki*, ki uspešno zatrejo mlade gosenice. Ko so gosenice že odrasle, je njihovo delovanje na splošno manj učinkovito. Ostrejših insekticidov se navadno ne poslužujemo, čeprav npr. piretroidi in nekateri organski fosforni insekticidi na gosenice dobro delujejo. Uporabili bi jih lahko le v ogroženih sadovnjakih. V gozdovih se zaradi vpliva na ostalo entomofavno takšnega zatiranja ne poslužujemo.

Slika 1: Posledice napada gobarja na južnem pobočju Sabotina (pogled iz Solkana)

Slika 2: Posledice napada gobarja na južnem pobočju Sabotina (pogled iz Solkana)

Slika 3: Posledice napada gobarja na vzhodnem pobočju Sabotina

Slika 4: Posledice napada gobarja na južnem pobočju Sabotina

Slika 5: Gobar: odrasla gosjenica (foto G. Seljak)

Slika 6: Buba na obzrti vejici šmarne hrušice (foto G. Seljak)

Slika 7: Območja najhujšega golobrsa, ki ga je povzročil navadni gobar v l. 2004